

»Ususret svima bez iznimke« (AL 309) – Vijeće HBK za život i obitelj

Smjernice svećenicima i crkvenim zajednicama u primjeni VIII. poglavlja postsinodske apostolske pobudnice pape Franje *Amoris laetitia*

Uvod

Papa Franjo je 19. ožujka 2021. godine, na petu obljetnicu objave postsinodske apostolske pobudnice *Amoris laetitia* o ljubavi u obitelji, proglasio Godinu obitelji *Amoris laetitia*.

Već u prvoj godini od izdavanja toga dokumenta, različite biskupske konferencije diljem svijeta napisale su smjernice za pastoralnu primjenu uputa iznesenih u VIII. poglavlju *Amoris laetitia* naslovljenom *Pratiti, razlučivati i integrirati slabosti*. Riječ je, među ostalim, o razlučivanju mogućnosti integracije i pristupa sakramentima »nekih razvedenih koji žive u novome braku«. Ovom prigodom, uz Godinu obitelji *Amoris laetitia* koja upravo završava Desetim svjetskim susretom obitelji koji se odvija u Rimu pod geslom *Obiteljska ljubav: poziv i put svetosti*, i Vijeće HBK-a za život i obitelj želi uputiti pismo svećenicima, djelatnicima i djelatnicama u pastoralu obitelji, obiteljima i svim vjernicima.

Cjelokupna pobudnica ističe uzvišenost bračne ljubavi. Ona nipošto ne razvodnjava evanđelje (AL 311), niti umanjuje njegove zahtjeve (AL 301), niti odstupa od visokoga ideala braka i obitelji kojemu je slika veza između Krista i Crkve (AL 292). Takav uzor i ideal u svim pastoralnim aktivnostima postavlja zahtjev pred Crkvu da i ona, premda je grešna ljubljena je od Krista, isto tako bude pažljiva i brižna i da ljubi svoju grešnu, slabu i bolesnu djecu, da bude osjetljiva za sve ljudske sudbine i »egzistencijalne periferije« (AL 312), da njezin rad bude sličan radu »poljske bolnice« (AL 291) za sve ranjene i oboljele. U dokumentu nema govora o relativiziranju nerazrješivosti sakramenta braka, ili tome da bi se, primjerice, »nagrađivali« držanjem vjeronauka, propovijedanjem ili nekim drugim službama u Crkvi oni koji se »razmeću objektivnim grijehom« (AL 297).

S druge strane, pobudnica traži od pastirâ, biskupâ, svećenikâ i pastoralnih djelatnika da prema vjernicima koji žive u »neredovitim« situacijama ne budu »zatvorena srca« skrivajući se »čak iza crkvenoga učenja«, da se na njih ne nabacuju ćudorednim zakonima kao kamenjem, da »teške slučajeve i ranjene

obitelji« ne sude »s visoka i površno« (AL 305).

Papa Franjo u tom dokumentu traži da se između dviju dominantnih logika koje su tijekom povijesti prevladavale u Crkvi, marginalizacije i reintegracije (AL 296), pastoralni djelatnici nedvosmisleno odluče za pratnju i integraciju, odnosno da pastiri integriraju u crkvenu zajednicu svoju »najslabiju djecu obilježenu izgubljenom i ranjenom ljubavlju« (AL 291), one koji su rastavljeni i opet »sklopili građansku ženidbu«, one koji »žive neobavezna životna zajedništva« (AL 293), one koji su iz raznih razloga u napuklim, razorenim odnosima ili pate od ostavljenosti i marginalizacije.

Smjernice za primjenu VIII. poglavlja *Amoris laetitia*

Amoris laetitia u pastoralu braka suočenom s izazovima vremena u kojem živimo, ističe dvije zadaće pastirâ: »promicanje kršćanske ženidbe« i »razlučivanje situacija mnogih koji ne žive tu stvarnost« (AL 293). Ne zanemarujući niti relativizirajući ideal kršćanske ženidbe i obitelji sazdane na njoj, Crkva je pozvana suočavati se sa svakom dramom ljudske nesavršenosti i grešnosti, i s ljubavlju pristupati onima koji sudjeluju u njezinu životu na nepotpun način, prepoznajući da Božja milost djeluje i u njihovu životu dajući im hrabrost da čine dobro, da se s ljubavlju brinu jedno za drugo i budu u službi zajednice s kojom žive (AL 291, 307). Pastoral osoba u »neredovitim« bračnim i obiteljskim situacijama moguć je samo ako postoji spremnost napuštanja pastoralne rutine te osmišljavanja i usvajanja novih pastoralnih pristupa. Glede toga, potrebne su formacija i edukacija svećenikâ i drugih pastoralnih djelatnika, koje će im u tome pomoći. Ovdje donosimo četiri koraka pastoralnoga djelovanja kada je riječ o pastoralu vjernikâ koji ne žive kršćanski ideal ženidbe.

PRVI KORAK: PRIHVAĆANJE

Svećenici i drugi pastoralni djelatnici dužni su susretati sve osobe u njihovim realnim životnim situacijama i činiti sve što se može kako bi im se pomoglo živjeti u Božjoj blizini i rasti u odnosu s Njime (AL 291, 293, 296-298). To se, u ovom kontekstu, posebice odnosi na osobe koje žive u »neredovitim« situacijama:

a) vjernici koji žive samo u građanskom braku;

b) vjernici koji žive u činjeničnim zajednicama, »neobaveznim životnim

zajedništvima« (AL 293-294);

c) vjernici koji su se, nakon građanske rastave, razišli od bračnog partnera s kojim su bili sklopili kanonski brak, te koji su ponovno ušli u drugi građanski brak.

Pastoralni djelatnici i svi članovi Crkve moraju se truditi da se te osobe ne osjećaju osuđenima i napuštenima od zajednice zbog svoje situacije, iz čega proizlazi zahtjev da u svom pastoralnom djelovanju napravimo iskorak prema takvim vjernicima. Pozvani smo, služeći se pastoralnom razboritošću i kreativnošću, pokazati im otvorena vrata Crkve. U prvom redu treba ih uputiti na osobu – svećenika ili laika – koja je spremna razgovarati s njima o njihovoj situaciji i savjetovati ih. Kada je riječ o vjernicima koji su se, nakon građanske rastave, razišli od bračnoga partnera s kojim su bili sklopili kanonski brak, te koji su ponovno ušli u drugi građanski brak, potrebno je preispitati kako su se ophodili s djecom u vrijeme teškoća u prvome braku, koliko su se trudili oko pomirenja, kakva je situacija kod napuštenoga bračnog druga, te koje su posljedice novoga civilnoga braka za ostatak obitelji i zajednicu vjernika (AL 300). Također, potrebno ih je upućivati na različite programe u župnoj zajednici, koja ne nudi samo »servis« sakramenata, nego i osmišljava različite načine kako bi svima, pa i njima, mogla ponuditi živ hod prema i s Gospodinom.

Redovit pastoral treba poslužiti kao određena platforma koja pruža različite trenutke kako bi se približili ljudima. Redovita prilika da bi se pristupilo parovima koji su razvedeni ili žive u suživotu jest putem sakramenata njihove djece: kada traže krštenje za svoje dijete, prigodom pripreme za prvu pričest ili krizmu, i mnoge druge. Ovaj prvi susret ima evangelizacijsku nakanu i treba *na prvu* omogućiti pozitivno i srdačno ozračje kako bi kasnije moglo nastupiti vrijeme praćenja.

Potrebno je pozitivno vrednovati konstruktivne elemente u situacijama koje ne odgovaraju idealu kršćanskog braka (AL 292). U svakom ljudskom životu, pa i u životima osoba u zajednicama koje ne odgovaraju idealu kršćanskoga braka, postoje pozitivni elementi koje je prijeko potrebno prepoznati i vrednovati. Tako se osobama koje žive u tzv. neredovitim situacijama treba pristupiti u osobnom susretu i razgovoru, pažljivo osluškujući i upoznavajući se s njihovom životnim teškoćama i okolnostima, prepoznajući različite moguće pozitivne elemente poput vjernosti, služenja, spremnosti na žrtvovanje, predanosti, odgovornosti prema drugome, ustrajnosti u kušnjama i slično. Upravo su ti elementi polazni čimbenici za prepoznavanje i otkrivanje ideala kršćanske ženidbe, putem ljubavi Krista i Crkve.

DRUGI KORAK: PRAĆENJE

Dok se upoznajemo s konkretnim životnim okolnostima takvih osoba, važno je imati na umu da ne mogu svi na isti način, a katkad zbog različitih životnih objektivnih okolnosti niti u istoj mjeri, ostvariti ideal kršćanskoga bračnog i obiteljskog života. Takve osobe je potrebno duhovno voditi kroz situaciju u kojoj se nalaze i savjetovati ih u skladu s naukom i biskupovim smjernicama (AL 300). Važno je svakome pomoći da pronađe vlastit način sudjelovanja u crkvenoj zajednici i tako iskusi »nezasluženo, bezuvjetno i besplatno« milosrđe (AL 297).

Pravo praćenje osoba jest korak u kojem par prihvaća prijedlog u kojem im se predlaže preispitivanje istinitosti njihove situacije, gdje će se također preispitivati njihove pojedine različite situacije (AL 298). Potrebno je u ovom prvom koraku stvoriti itinerarij, a ne odmah rješavati situaciju. To je zato što će taj itinerarij služiti kao mjesto prihvaćanja i življenja vjere unatoč situaciji (koja u određenim slučajevima neće biti riješena jednolično).

Stoga svako naše pastoralno nastojanje neophodno treba imati glavni naglasak na temeljnom navještaju evanđelja, na *kerygmi*, za poticanje i obnovu osobnoga susreta sa živim Isusom Kristom (AL 58). Takvo pastoralno nastojanje vodi do postupnoga napretka na putu zrelosti, te oko dijaloga i rasta u zajedništvu (AL 295, 308).

Pastoralna pratnja vježba je »puta ljubavi« (*via caritatis*). Ona je poziv na nasljedovanje »Isusova puta: milosrđa i integracije« (AL 296). Ovaj hod iziskuje pastoralnu ljubav svećenika koji prima svakoga, sluša ga s pozornošću i iskazuje mu majčinsko lice Crkve, i koji uvijek s pažnjom pozitivno vrednuje njegovu namjeru staviti svoj život pod svjetlo evanđelja i činiti djela ljubavi (AL 306).

TREĆI KORAK: RAZLUČIVANJE

U cjelokupnom pastoralnom djelovanju prijeko je potrebno neprestano se truditi oko stvaranja, održavanja i unapređenja pastoralnoga konteksta u kojemu je milosrdna ljubav temeljan kriterij razlučivanja (AL 312). Ona je najviša, središnja i konačna vrednota i istina evanđelja (usp. AL 311). Ona je i najviša i konačna istina bračnog i obiteljskog života. Upravo je ona i temeljni i ključni poticaj napretka u zrelosti kršćanskoga života, i to svakoga kršćanskoga života. Ta zrelost konačan cilj ima u urastanju u život Božje ljubavi.

Zadaća je pastira ne samo promicanje kršćanske ženidbe, nego i razlučivanje situacija mnogih koji ne žive tu stvarnost (AL 293). U situacijama u kojima ljudi žive u zajednici bez sakramenta ženidbe, potrebno je pristupiti konstruktivno, vodeći se »zakonom postupnosti« (*Familiaris consortio* 34) kojeg je predlagao sveti Ivan Pavao II., imajući u vidu sposobnost pojedinca u razumijevanju, cijenjenju i postupnom provođenju u djelo zahtjeva zakona.

1. U cjelokupnom pastoralnom odnosu prema osobama u tzv. neredovitim situacijama, pa i kada put praćenja sigurno ne vodi slavlju sakramenata, neophodno je biti osobito pozoran na složenost objektivnih životnih okolnosti koje konkretne osobe mogu uvjetovati privremeno ili trajno. Važno je uočavati intenzitet i stupnjeve takvih uvjetovanosti, kako bi razlučivanje bilo što realnije i prihvatljivije (AL 296, 300, 303). Također je potrebno izbjegavati prosudbe koje zanemaruju složenosti različitih okolnosti, te obratiti pozornost na način na koji osobe proživljavaju okolnosti (AL 296). Iznimno je važno ne stavljati njihove situacije u zadane okvire ne ostavljajući prostora za odgovarajuće osobno i pastoralno razlučivanje. Crkva prepoznaje situacije u kojima rastavljene osobe koje su sklopile nov brak iz teških razloga kao što su, primjerice, odgoj djece, nisu u mogućnosti ispuniti obvezu rastave (AL 298). Njih je potrebno u što većoj mjeri uklopiti u kršćansku zajednicu izbjegavajući pritom svaki povod sablazni. Oni su kršćani, naša braća i sestre, te Duh Sveti i na njih izlijeva svoje darove (AL 299). Ovaj pristup preispitivanja i prosudbe neredovitim situacija mora uključiti i brigu o slabosti i ranjenosti osoba, te iznad svega poteškoće koje osobe moraju proći da bi došle do upoznavanja evanđeoske ljubavi. Ovaj način praćenja trebao bi dovesti do logike opraštanja (AL 242) u kojoj se mogu predložiti različiti koraci kako bi se pročistila istina određene situacije:

- priznati pogreške u odnosu na isključivost i jednost, na vjernost u sakramentu braka;
- priznati bol i patnju uzrokovanu određenim ponašanjem;
- ako je bila, priznati i počinjenu sablazan prema bivšem suprugu/supruzi ili prema djeci;
- voditi ih do raspoloživosti za eventualnim ispravljanjem pogrešaka prema bivšem suprugu ili bivšoj supruzi;

- priznati sakramentalnu božansku prisutnost u prethodnoj bračnoj vezi.
2. Osobito opasno nastojanje, često uočljivo u svim porama pastora, jest ono za traženjem jednostavnih pastoralnih recepata za postupanje u konkretnim situacijama (AL 298). To je osobito opasno u ovom području. Pa i kada je jasno da put razlučivanja konkretne osobe ne vodi slavlju sakramenata, neophodno je proces djelovanja oko njihova mogućega kršćanskoga sazrijevanja shvaćati i ostvarivati kao složeni konstruktivni proces koji uvijek izmiče okvirima receptologijâ. Praćenje i trud oko kršćanskoga sazrijevanja drugoga uvijek je dinamičan proces napretka koji zahtijeva trajno kreativno zauzimanje.
 3. One koji žive samo u građanskim brakovima ili koji žive u tzv. činjeničnim zajednicama potrebno je, prikladnim pastoralnim razlučivanjem, na stupnjeviti način poticati u napretku prema sakramentu kršćanske ženidbe (AL 292, 294).
 4. One čiju situaciju više nije moguće bitno izmijeniti, Crkva ne smije odbaciti, nego je pozvana pomagati im da postignu moguću puninu Božjeg nauma u njihovom konkretnom slučaju (AL 297). To uvijek uključuje poticanje na sve predanije življenje i jačanje kreposti koje proizlaze iz služenja i ljubavi prema Bogu i bližnjemu.
 5. Kada posebne okolnosti para čine mogućim, osobito kada su oboje kršćani u hodu vjere, može se predložiti opredjeljenje za život u uzdržljivosti. *Amoris laetitia* ne zanemaruje teškoću takvoga izbora (usp. bilješka 329) i ostavlja otvorenu mogućnost pristupa sakramentu pomirenja kada se pogriješi u tom opredjeljenju (usp. bilješka 364, prema naučavanju Ivana Pavla II. kardinalu W. Baumu, od 22. ožujka 1996.).
 6. U drugim složenijim okolnostima i kada se nije dobilo proglašenje ništavnosti, prije spomenut izbor mogao bi biti *de facto* neizvediv. Ipak, uvijek je moguć hod razlučivanja. Ono što je predloženo jest *razlučivanje* koje, na primjeren način, razlikuje slučaj po slučaj. Primjerice, osobitu opreznost zahtijeva »novi brak koji proizlazi iz nedavnog razvoda« ili »situacija osobe koja je uporno propuštala ispunjavati svoje obiteljske obaveze« (AL 298). Ovo vrijedi i kada se primijeti vrsta opravdanja ili hvalisanja vlastitom situacijom »kao da je to dio kršćanskog ideala« (AL 297). U takvim težim slučajevima, pastiri trebaju pratiti sa strpljivošću tražeći kakav hod integracije

(AL 297, 299).

7. Razlučivanje se ne smije prekinuti, jer »je dinamično i treba ostati uvijek otvoreno novim etapama rasta i novim odlukama koje omogućuju potpunije ostvarivanje ideala« (AL 303), prema »zakonu postupnosti« i uzdajući se u pomoć milosti.
8. Iznimno je značajno u cijelome procesu razlučivanja takozvanih neredovitih situacija osobama pomagati, kako nikada ne bi odustale od nastojanja trajnoga rasta i napretka prema višim oblicima kršćanske zrelosti, bez obzira na ograničavajuće okolnosti (AL 303, 305).

ČETVRTI KORAK: UKLJUČIVANJE U CRKVENU ZAJEDNICU

Ovaj hod ne vodi u svim slučajevima neophodno sakramentima, već može upućivati k drugim načinima integracije u život Crkve: većoj prisutnosti u zajednici, sudjelovanju u molitvenim zajednicama ili angažiranju u različitim crkvenim službama, u karitativnom zalaganju itd. Konačan cilj je, zapravo, integracija u puninu života s Kristom. U tom smislu *Amoris laetitia* potiče da se razvije »pastoral bračne veze«, a ne toliko »duhovnost bračne veze« (usp. AL 315). Taj pastoral bračne veze treba sadržavati sve vidove bračnoga pastoralā: priprema osobe za brak; pratnja rasta u prvim godinama bračnog života; pratnja parova koji imaju poteškoća; i pratnja onih koji su u »neredovitim« situacijama, tražeći mogućnosti da i oni koji se nalaze u »neredovitim« situacijama mogu naći pristup u puno zajedništvo Crkve.

Kao jedno od temeljnih polazišta ukupnoga djelovanja s osobama u tzv. neredovitim situacijama, neophodno je prihvatiti nastojanje oko integracije svih, barem u određenoj mjeri, u crkveni život i služenje. Ta se logika ne tiče samo pitanja mogućega pristupa sakramentima, već cjelokupnog odnosa prema osobama i njihovoj usmjerenosti prema životu Crkve. Sve osobe u tzv. neredovitim situacijama pozvane su sudjelovati u životu zajednice, te u njoj ostvarivati za njih prihvatljive službe.

One osobe koje se namjerno i svjesno razmeću životnim oblicima protivnim kršćanskom idealu, trebaju se prvo vratiti ponovnom slušanju *kerygme* i pozivu na obraćenje, ali i one do neke mjere mogu sudjelovati u životu i služenju zajednice (AL 297; 299).

Pristup sakramentima u pojedinim slučajevima (AL 305, *Evangelii gaudium* 44).

a) Ovaj korak odnosi se na pojedinačne i specifične situacije osoba koje, na temelju osobnoga i zajedničkoga razlučivanja sa svećenikom ili drugim pastoralnim povjerenikom, dođu do moralne sigurnosti da u njihovoj objektivno neredovitoj situaciji mogu pristupiti sakramentima pomirenja i euharistije. Proces razlučivanja u ovim slučajevima uključuje prepoznavanje postoji li ili u bitnome ne postoji subjektivna krivnja osobe koja bi je sprečavala u životu milosti, pa i u pristupu sakramentima. Ako se dođe do spoznaje da, u konkretnom slučaju, postoje ograničenosti koje umanjuju odgovornost i krivnju (usp. AL 301-302), osobito kada osoba smatra da bi pala u neku drugu slabost prouzrokujući štetu djeci iz novoga braka, *Amoris laetitia* otvara mogućnost pristupa sakramentima pomirenja i euharistije (usp. bilješka 336 i 351). Oni na svoj način pomažu osobi nastaviti sazrijevati i rasti snagom milosti (usp. *Kriteriji biskupa Buenos Airesa* br. 6, u *Acta Apostolicae Sedis* 11/2016). Zbog toga Papa upozorava svećenike da »ispovjedaonica nije soba za mučenje, nego mjesto susreta s Gospodinovim milosrđem« (AL, bilješka 351; EG 44), te da »euharistija, premda predstavlja puninu sakramentalnog života, nije nagrada za savršene, nego velikodušan lijek i hrana za slabe« (EG 47).

b) U iznimnim slučajevima može biti prikladno da pristup sakramentima bude na povjerljiv [tajan] način, osobito kada bi se predvidjele konfliktne situacije. Ipak, istodobno se ne smije izostaviti pratiti zajednicu kako bi rasla u duhu razumijevanja i prihvaćanja, te da to ne unese zbunjenost u naučavanje Crkve o nerazrješivosti braka. Zajednica je oruđe milosrđa, koje je »nezasluženo, bezuvjetno i besplatno« (AL 297).

c) Treba se, međutim, izbjegavati shvaćati ovu mogućnost kao slobodan pristup sakramentima ili kao da bi bila opravdana u bilo kojoj situaciji. Ovaj se kriterij ne smije shvaćati preširoko i olako. Ne bi se trebalo govoriti o »dozvoli« pristupa sakramentima, nego »o procesu razlučivanja u pratnji pastira«. Riječ je o »osobnom i pastoralnom« razlučivanju (AL 300).

Papa Franjo postsinodskim dokumentom *Amoris laetitia* o ljubavi u obitelji želi da cijela Crkva, svaki pojedini vjernik, a osobito pastiri, biskupi i svećenici, postanu nositelji Božjega milosrđa. Nastavljajući se izričito na svoju programatsku pobudnicu *Evangelii gaudium*, papa Franjo smatra da je u svakom crkvenom djelovanju, pa tako i u pastoralu braka i obitelji, osnovan kriterij milosrđa. Crkva nije »carinarnica milosti«, a svećenici »kontrolori milosti«, nego je Crkva »Očev dom, gdje ima mjesta za svakoga s njegovim tegobnim životom« (EG 47, AL 310). Umjesto »hladnoga birokratskog morala« (AL 312) dužni smo poći ususret svojoj slaboju i grešnoj braći i sestrama »bez iznimke« (AL 309), prihvatiti ih, pratiti i uključiti u Kristovu zajednicu.

U Rimu, na svetkovinu Presvetoga Srca Isusova, 24. lipnja 2022. godine

Mate Uzinić

riječki nadbiskup koadjutor

i predsjednik Vijeća HBK-a za život i obitelj

Zrinka Gregov

tajnica Vijeća HBK-a za život i obitelj